

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОХИРУУЛАГЧ АГЕНТЛАГ
ҮНДЭСНИЙ ХӨГЖЛИЙН ГАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХҮРЭЭЛЭН

Төвийн бүсийн Говийн дэд бүсийн Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын
хөгжлийн бодлого төлөвлөлт байршлын судалгаа, хөгжлийн чиг хандлага

(Эцсийн тайлан)

Зөвлөх: Ж. Баатархүү
Судлаач: Док. Ц. Сэлэнгэ

2019. 01. 25

УДИРТГАЛ

Энэхүү судалгааг Монгол Улсын “Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”, “Эдийн засгийг бүсчлэн хөгжүүлэх, төвлөрлийг сааруулах” бодлого, Төвийн бүсийн Говийн дэд бүсийн 4 аймгийн хөгжлийн төлөвлөгөөг боловсруулахад зориулан МУИС-ийн Эдийн засгийн хүрээлэнгээс гаргасан ажлын даалгаврын хүрээнд гүйцэтгэсэн болно.

Судалгааг Олон улсын цахилгаан холбооны байгууллагын нэгдсэн тайлан, судалгаанд ашиглагддаг аргачлал, Монгол Улсын Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хөгжлийн судалгаа”-г гүйцэтгэсэн аргачлалын дагуу Говийн дэд бүсийн аймгуудын статистик тайлан мэдээ, одоо хэрэгжүүлж байгаа Хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдэд тулгуурлан гүйцэтгэлээ.

Энэ удаад цаг хугацаа, зардлын хүрэлцээгүйгээс шалтгаалан судалгаанд хамрагдсан аймгуудад очиж, нөхцөл байдлыг газар дээр нь судлах боломжгүй байсан бөгөөд цаашид захиалгагчийн зүгээс боломж олговол судалгааг лавшруулан орон нутагт очиж гүйцэтгэх боломтой юм.

Энэхүү судалгааны дүгнэлт зөвлөмж нь Захиалагч болон санхүүжүүлэгчийн байр суурь бус, судлаачийн байр суурийг илэрхийлэх бөгөөд эхний болон дундын тайлангийн дараа уг тайлангуудад тусгагдсан дүгнэлт зөвлөмжүүдтэй холбогдон гарсан зарим өөрчлөлтийг Эцсийн тайланд тусгасан болно.

УДИРТГАЛ	2
Судалгааны үндэслэл, зорилго	7
Нэг. Харилцаа Холбоо, Мэдээллийн Технологийн Салбарын нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ	7
1.1. Салбарын нөхцөл байдал улсын хэмжээнд	7
1.2 Дүгнэлт	10
Хоёр. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн эрх зүйн орчин ба бүс нутагт хэрэгжиж буй бодлого, хөтөлбөрийн хамааралд хийсэн дүн шинжилгээ	11
2.1 Үндэсний хэмжээний бодлого, хөтөлбөрийн уялдаа	11
Гурав. Говийн дэд бүсийн МХХТ-ийн салбар	20
3.1 Төвийн бүсийн говийн дэд бүсийн зорилт, МХХТ-ийн салбарын талаарх бодлогын нийцэл	20
3.2 Дүгнэлт	23
3.3 Санал, зөвлөмж.....	23
3.4 Дэд бүсийн ХХМТ- салбарын үнэлгээ	23
Дөрөв. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хөгжлийн шалгуур үзүүлэлт, дүгнэлт, санал зөвлөмж	32
4.1 Шалгуур үзүүлэлт.....	32
4.2 Дүгнэлт	32
4.3 Санал, зөвлөмж.....	34
Ашигласан материал	38

ХҮСНЭГТ

Хүснэгт 1. Салбарын нийт орлого.....	10
Хүснэгт 2. Орлогын бүтэц.....	10
Хүснэгт 3. Салбарын хөрөнгө оруулалт.....	10
Хүснэгт 4. Улсын төсөвт төвлөрүүлсэн орлого хөрөнгө.....	10
Хүснэгт 5. ХХМТ-ийн салбарын улсын хэмжээнд баримтлах бодлогуудын хамаарал.....	14
Хүснэгт 6. Бодлогын баримт бичиг он дараалал.....	15
Хүснэгт 7. ХХМТ-ийн салбарын өмнийн говийн дэд бүс дэх зорилтууд болон улсын хэмжээний бодлогын хамаарал.....	21
Хүснэгт 8. Өмнөговь аймгийн зарим сумдын зорилт (жишээ).....	22
Хүснэгт 9. Үүрэн холбооны операторуудын салбар.....	26
Хүснэгт 10. ОСДҮЭ-ийн хэрэглэгчийн төрлөөр.....	28
Хүснэгт 11. Үүрэн холбооны нийт болон 100 хүнд ноогдох хэрэглэгч.....	29
Хүснэгт 12. Суурин интернэт хэрэглэгчийн тоо.....	30
Хүснэгт 13. Олон сувгийн дамжуулах үйлчилгээний хэрэглэгчийн тоо.....	31
Хүснэгт 14. Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн үйлчилгээний 100 хүнд ноогдох үзүүлэлт.....	31
Хүснэгт 15 Монгол улсын IDI 2016-2017.....	32
Хүснэгт 16. ОУ байгууллагын зөвлөмж ба үндэсний хэмжээний бодлого.....	35

ЗУРАГ

Зураг 1 Монгол улсын цахилгаан холбооны сүлжээ (1990).....	8
Зураг 2 Үндэсний суурь сүлжээ.....	9
Зураг 3 Дэд бүсийн шилэн кабелийн сүлжээ.....	24
Зураг 4 МШ ХК-ийн сүлжээ үйлчилгээний байршил төлөвлөлтийн зураг.....	25
Зураг 5 МЦХ ХК-ийн сүлжээ үйлчилгээний байршил төлөвлөлтийн зураг.....	26
Зураг 6 Үүрэн холбооны операторуудын байршил.....	27
Зураг 7 ОСДҮЭ-ийн байршил.....	28
Зураг 8 ТҮЦ машины байршил.....	29
Зураг 9 Говийн дэд бүсийн 100 хүнд ноогдох 3G хэрэглэгчийн харьцуулалт.....	30
Зураг 10 Говийн дэд бүс дэх 100 хүнд ноогдох суурин интернет хэрэглэгчийн харьцуулалт.....	31
Зураг 11 МХХТ-ийн хамрах хүрээ.....	34

ТӨВЧИЛСОН ҮГ

УИХ	Улсын Их Хурал
ЗГ	Засгийн газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
МУТХҮЗ	Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал
БСШУСЯ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам
ШУ	Шинжлэх ухаан
ХХМТ	Харилцаа Холбоо, Мэдээллийн Технологи
ОУЦХБ	Олон Улсын Цахилгаан Холбооны Байгууллага
ОСДҮ	Олон Сувгийн Дамжуулах Үйлчилгээ
ТМХХТББ	Төрөөс Мэдээлэл, Харилцаа Холбооны Хөгжлийн Талаар Баримтлах Бодлого

СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСЛЭЛ, ЗОРИЛГО

Үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал болон бүсүүдийн хөгжлийн хөтөлбөрийг “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030”, “Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-тэй уялдуулан шинэчлэн боловсруулахад Төвийн бүсийн говийн дэд бүсэд Харилцаа Холбоо, Мэдээллийн технологи (ХХМТ)-ийн салбарын хөгжил байршлын өнөөгийн байдал, салбарын харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчин, бодлого, хөтөлбөрүүдэд дүн шинжилгээ хийх, цаашдын төлөвлөлтийн үндэслэлийг гаргах шаардлагатай байна.

Судалгааны зорилго

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарт одоо мөрдөгдөж байгаа хууль, бодлогын баримт бичгийн уялдаа, бодлогын зорилтууд МУТХҮЗ-2030 зорилттой нийцэж байгаа эсэх, орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрт салбарын хөгжлийн талаарх зорилт, түүнд нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргахад оршино.

Судалгааны арга зүй

Салбарын нөхцөл байдлыг ОУЦХБ-аас хөгжлийг тодорхойлох ХХМТ-ийн хөгжлийн (IDI)-индексээр гаргасан байдаг. Бодлогын бичиг баримтад “Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам”-ын 4-д заасан “Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ” хийх аргачлалыг хэрэглэсэн.

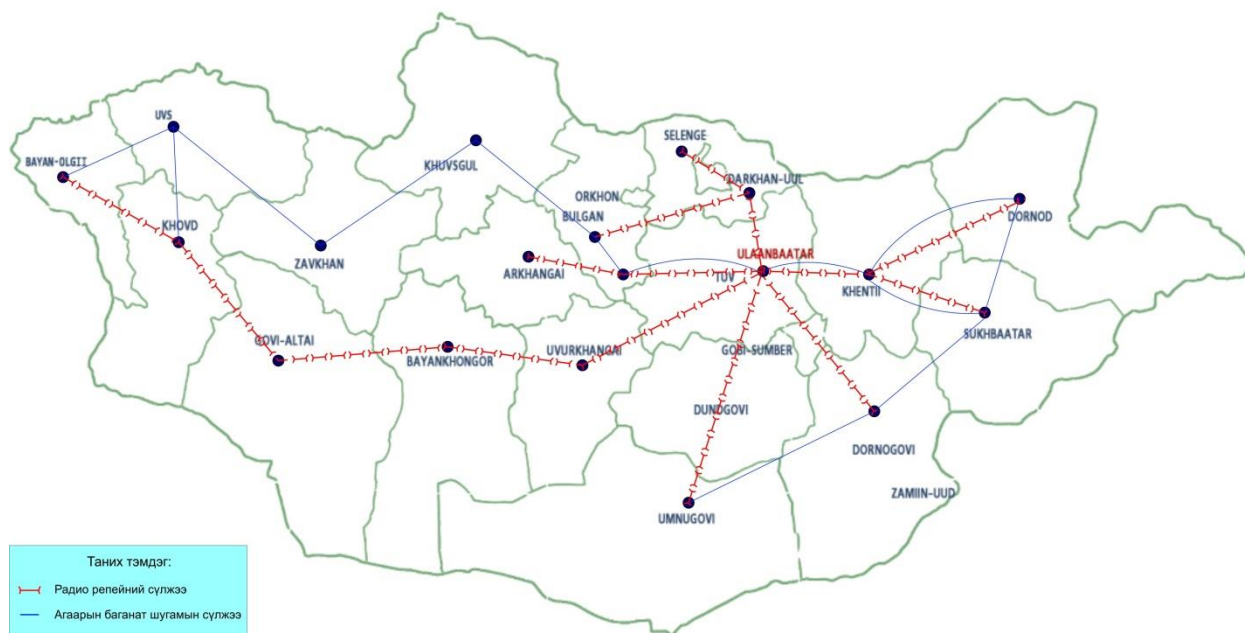
НЭГ. ХАРИЛЦАА ХОЛБОО, МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДЛЫН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

1.1. Салбарын нөхцөл байдал улсын хэмжээнд

Харилцаа холбооны сүлжээ нь 1965-1990 онд буюу БНМАУ-ын харилцаа холбоог хөгжүүлэх хоёрдугаар ерөнхий схемийн хүрээнд байгуулагдаж бий болсон байдаг. Энэ хугацаанд аймгуудын төвд өдөр тутам, сумдын төвд 7 хоногт 3 удаа онгоцоор шуудан хүргэж, сум болгонд бригадын /баг/ шуудан хүргэлтийн автомашинтай болсон байв.[1]

Харилцаа холбооны суурь нэгдсэн сүлжээ нь аймаг, хот, сум, суурин бүрийг холбосон найдвартай, тасралтгүй ажиллагаа хангахын тулд газрын, сансрын давхар сүлжээ улмаар тойруу холбооны нөөц сүлжээ байгуулж тухайн цаг үеийнхээ хэрэгцээ шаардлагыг ханган ажиллаж байсан.

Хуучнаар ЗХУ-ын буцалтгүй тусламжаар 4000 гаруй км радио релейний шугам байгуулагдаж, Улаанбаатар хот, Чойбалсан, Өмнөговь, Хөвсгөл, Говь-Алтай аймгуудад их хүчний радио өргөн нэвтрүүлэх станц байгуулагдсаны зэрэгцээ радио релейний шугамын дагуух аймаг, сумын төвүүд үндэсний телевиз үзэх боломжоор хангагдаж, аймаг, орон нутгаас Улаанбаатартай болон өөр хоорондоо холбогдох телефон сувгийн тоо нэмэгдсэн байна. Түүнчлэн 2000 гаруй км тойруу холбооны агаарын шугам байгуулах замаар цахилгаан холбооны тасралтгүй ажиллагаа үндсэндээ хангасан байдаг.[2]

ЗУРАГ 1 МОНГОЛ УЛСЫН ЦАХИЛГААН ХОЛБООНЫ СҮЛЖЭЭ (1990)

Манай улс зах зээлийн харилцаанд шилжин улмаар ХХМТ салбарын бүтцэд шинэчлэл хийх, гадаадын болон дотоодын хувийн хэвшлийн оролцоог зохицуулах шинэ сорилтууд тулгарсан 1995 онд “Монгол Улсын Харилцаа холбооны тухай хууль” батлагдан нь салбарын зах зээлийн нийгмийн эрх зүйн орчны эхлэл болжээ.

Түүнчлэн 2001, 2008, 2015 онуудад уг хууль өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2018 оны 10 дугаар сард мөн нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг хийгдлээ. Энэ төсөлд мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын хурдацтай хөгжил, зах зээлийн тэлэлт, өрсөлдөөний орчны өөрчлөлт, техник технологийн хөгжил дэвшил, түүнд суурилсан нэгдэн нийлэлт, мөн мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын улс орны нийгэм, эдийн засгийн бусад салбаруудад үзүүлэх нөлөө, салбар хоорондын зохицуулалт, эрх зүйн хэм хэмжээг хуульд тусган тогтоох шаардлагатай байгааг илэрхийлсэн байна.

Манай улс үндсэндээ 1990 оноос эхлэн харилцаа холбооны үндсэн сүлжээг тоон технологид шилжүүлэх зорилт тавин АХБ-ны хөнгөлттэй зээлийн хөрөнгө оруулалтаар радиорелейний шугам, телефон станцуудыг тоон технологид шилжүүлэх, шилэн кабель суурилуулах зорилтуудаа амжилттай хэрэгжүүлсний үр дүнд өнөөгийн байдлаар улсын хэмжээнд 19 сумаас бусад бүх хот, сум суурин шилэн кабелийн сүлжээнд холбогдож, Харилцаа холбоо мэдээллийн хатуу дэд бүтэц үндсэндээ байгуулагдаж, одоогийн байдлаар хот хооронд 33070 км, хот сууринд 4909 км нийт 37979 км урт шилэн кабелийн сүлжээ ашиглагдаж байгааг Зураг 1-Зураг 2-т үзүүлжээ.

ЗУРАГ 2 ҮНДЭСНИЙ СУУРЬ СҮЛЖЭЭ

ХХМТ салбарын техник технологийн хурдацтай хөгжил эдийн засаг нийгмийн амьдралд хүчтэй нөлөө үзүүлж байна.

Манай улсын хэмжээнд салбарын хөгжлийн хөтөлбөрүүдийн 2012 оноос 2016 онуудад үндэсний хөтөлбөрүүд хамгийн идэвхтэй боловсрогдож ирсэн байдаг. Салбарын статистик үзүүлэлтийг Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны¹ вэб сайт дээр хагас жил тутам гарган олон нийтэд мэдээлдэг.

Нийт үүрэн холбооны хэрэглэгчийн тоо 2014 оны 06 дугаар сард 2,942.6 мянга байсан бөгөөд жил бүр өсөн нэмэгдэж, 2018 оны 06 дугаар сарын байдлаар 4,085.9 мянга болон өсжээ. Мөн интернэт хэрэглэгчийн тоо 2014 оны 6 сард 182,720 мянга байсан бол 2018 оны 6 сард 294,642 мянга буюу 1.6 дахин өссөн бөгөөд салбарын нийт орлого мөн 1.26 дахин өссөн байна Хүснэгт 1. Харин хөрөнгө оруулалт хэмжээ болон салбарын ажиллах хүчний тоо 2014 оноос жил дараалан буурсан байна Хүснэгт 3.

Улсын хэмжээний үзүүлэлтүүд нийтдээ өссөн хэдий ч ОУЦХБ (ITU) байгууллагаас дэлхий улс орны ХХМТ салбарын хөгжлийг индекс (IDI)-ийг гарган эрэмбэ тогтооход манай улс дэлхийн 167 орноос 2015 онд 84 дугаарт эрэмбэлэгдэж байсан бол 2017 онд 91 болж буурсан байна. Түүнчлэн НҮБ-аас гаргадаг цахим засгийн хөгжлийн индексээр 2014 онд 65 дугаар байранд байсан бол жил дараалан ухарч 2018 оны 92 дугаар байранд оржээ.

Мөн иргэдийн цахим оролцооны индексээр 2014 онд 30 дугаар байрнаас 2018 онд 65-д, цахим аюулгүй байдлын индексээр 2014 оны 14 дүгээр байрнаас 2017 онд 103-т болон буурсан байна. Энэ глобал үзүүлэлтүүд бүгд буурсан байдалд нарийн дүн шинжилгээ хийх шаардлагатай бөгөөд бусад орны ХХМТ салбар болон цахим нийгмийн хөгжлийн хурд нь биднээс хавьгүй илүү байгааг илтгэж байна.

Салбарын нийт орлого 2017 оны гүйцэтгэлээр 1074,4 тэрбум төгрөгт хүрч улсын төсөвт 150,2 тэрбум төгрөг төвлөрүүлсэн байна Хүснэгт 4. Нийт орлогт салбарын байгууллагуудын эзлэх

¹ <http://www.crc.gov.mn>

хувийн жинг авч үзэхэд хамгийн их буюу 50,26%-ийг Үүрэн холбооны операторууд эзэлж байгаа бол хамгийн бага буюу 1,30 хувийг сансрын холбоо эзэлж байна.

Хүснэгт 1. Салбарын нийт орлого

	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он
Орлого	470,9	538,9	649,7	784,0	850,4	933,3	965,0	1 074,4

Хүснэгт 2. Орлогын бүтэц

Төрөл	Орлогод эзлэх хувь
<i>Үүрэн холбоо</i>	50,26%
<i>Ай ни ти ви</i>	11,78%
<i>Интернэт</i>	10,56%
<i>Интернэт бөөний үйлчилгээ</i>	5,66%
<i>Кабелийн телевиз</i>	4,73%
<i>Мэдээлэл холбооны сүлжээ</i>	4,30%
<i>Телевизийн өргөн нэвтрүүлэг</i>	3,65%
<i>Шуудан</i>	1,78%
<i>Кабелийн суваг</i>	1,50%
<i>Суурин телефон холбоо</i>	1,46%
<i>Сансрын холбоо</i>	1,30%
<i>Кабель шугам, угсралт</i>	1,18%
<i>Бусад</i>	1,84%
Нийт	100,00%

Хүснэгт 3. Салбарын хөрөнгө оруулалт

	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он
Дүн	89,9	107,7	108,0	122,2	239,2	204,6	233,2	173,2

Хүснэгт 4. Улсын төсөвт төвлөрүүлсэн орлого хөрөнгө

	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он
Орлого	81,8	96,5	107,2	144,5	147,8	155,9	144,2	150,2

1.2 Дүгнэлт

Манай улсын Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн хууль эрх орчныг бүрдүүлэх хүрээнд одоо мөрдөгдөж байгаа Харилцаа холбооны тухай, Шуудангийн тухай, Радио долгионы тухай хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслүүдийг УИХ-д өргө бариад байгаа бөгөөд мэдээллийн аюулгүй байдал зэрэг багц хуулиудын үзэл баримтлал хэлэлцэгдэх шатандаа байна.

Харилцаа холбооны шилэн кабелийн сүлжээ түүний багтаамж үндсэн байгуулагдсан бөгөөд үлдэж байгаа 19 сумыг 2021 он гэхэд үндсэн сүлжээнд холбохоор төлөвлөж байна.

ОУЦХБ-аас гаргадаг хөгжлийн индексийн зарим үзүүлэлтээр сүүлийн жилүүдэд буурсан харагдаж байгаа боловч энэ нь зарим талаар манай улсад тухайн үзүүлэлтийг бүрэн үнэн зөв гаргаж хэвшээгүй байгаатай холбоотой юм.

Хэрэглэгчийн судалгаа болон орлогт эзлэх хувийн жингээс үзэхэд манай улсын иргэд аж ахуйн нэгжийн үүрэн холбооны хэрэглээ байнга өсч байна.

ХОЁР. ХАРИЛЦАА ХОЛБОО, МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН БА БҮС НУТАГТ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ БОДЛОГО, ХӨТӨЛБӨРИЙН ХАМААРАЛД ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

2.1 Үндэсний хэмжээний бодлого, хөтөлбөрийн уялдаа

1995 онд батлагдсан “Монгол Улсын Харилцаа холбооны тухай хууль” нь манай улсын харилцаа холбооны салбарын бүтцийн өөрчлөлтийг гүнзгийрүүлэх, цахилгаан холбооны сүлжээ ба үйлчилгээг зах зээлийн харилцаанд шилжүүлэх эхлэлийг тавьсан байдаг.

Улмаар 2001 онд батлагдсан Харилцаа холбооны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга нь харилцаа холбооны зах зээл дэх төрийн оролцоог багасгах зорилгоор хөндлөнгийн зохицуулалтын механизмыг бүрдүүлж өгсөн ба үүнээс хойш энэхүү хуульд нийтдээ 8 удаагийн нэмэлт өөрчлөлт оруулан мөрдөж байна [1].

Энэ хуулийн шинэчилсэн найруулга 2001 онд хийгдсэнээр тухайн үедээ салбарын харилцааг либералчлах орчинг бүрдүүлсэн, 1999 онд батлагдсан Радио долгионы тухай хууль 2001 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулснаар хувийн хэвшлийн зах зээл дэх хүчтэй өрсөлдөөнийг бий болгосон, Шуудангийн тухай хуулийг 2003 онд, Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуулийг 2005 онд тус тус баталснаар хууль эрх зүйн орчин сайжирсан боловч мэдээллийн технологийн өнөөгийн хурдтай хөгжлөөр бий болж байгаа шинэ шинэ харилцааг эдгээр хуулиар бүрэн зохицуулж чадахгүй болсон нь 2017 онд хийсэн тандан судалгааны үр дүнгээр харагдсан байна.

Иймд Монгол Улсын Засгийн газраас Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Радио долгионы тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Шуудангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг УИХ-д өргөн барьсан нь дэмжигдэн УИХ-ын байнгын хорооноос ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж байна. 2000 оноос өнөөг хүртэл хэрэгжүүлсэн бүх хөтөлбөр, бодлогыг цаг хугацаагаар тоймлон үзэхэд 2012 онд улсын хэмжээгээр ХХМТ-ийн салбартай холбоотой найман хөтөлбөр хэрэгжиж байсан нь төрөөс салбарын хөгжлийг хамгийн их дэмжсэн жил байсан бөгөөд 2016 оноос эхлэн хөтөлбөрүүд бараг хэрэгжээгүй байна. Түүнчлэн [2]-т тэмдэглэсэнээр Програм хангамж үйлдвэрлэл, мэдээллийн технологийн үйлчилгээ эрхлэгчид 2012 онд 115 сая төгрөгийн татвар төлсөн бол 2016 онд 32,6 сая төгрөг болон жил дараалан буурсан байна.

Олон улсад нийгмийн цахимжих үйл явцыг:

1. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн бэлэн байдал (*ICT readiness*)
2. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хэрэглээ (*ICT use*)
3. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн нөлөө (*ICT impact*)

гэсэн үе шатад хувааж үздэг.

Манай улсад ч эдгээр үе шатанд илэрч байгаа харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчин шаардлагатай болсноор 2011 онд Цахим гарын үсгийн тухай хууль батлагдаж Мэдээллийн технологийн багц/ Мэдээллийн аюулгүй байдлын тухай, Өгөгдөл хамгаалах тухай, Цахим Засаглалын тухай/ хуулийг шинээр батлуулахаар ажиллаж байна.

ХХМТ-ийн салбар эдийн засаг, нийгмийн салбаруудын харилцаатай нягт холбогдон хөгжиж улмаар 2017 онд батлагдсан “Төрөөс Мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого 2017-2025” (ТМХХХТББ)-д дараах найман зорилтыг тусгасан байна. Үүнд:

- *ЗОРИЛТ 1*

Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын эрх зүйн тогтолцоо, зохион байгуулалтын оновчтой болгох замаар салбарын хөгжлийн таатай орчинг бүрдүүлнэ.

- *ЗОРИЛТ 2*

Бүх нийтийн мэдээлэл, харилцаа холбооны үйлчилгээний өсөн нэмэгдэх хэрэгцээ, шаардлагыг хангах мэдээлэл, харилцаа холбооны үндэсний суурь сүлжээ, дэд бүтцийг төрийн дэмжлэг, хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор байгуулна.

- *ЗОРИЛТ 3*

Мэдээлэл, харилцаа холбооны дэвшилтэт технологид суурилсан үйлчилгээний төрөл, хүртээмж, чанарыг нэмэгдүүлнэ.

- *ЗОРИЛТ 4*

Мэдээлэл, харилцаа холбооны судалгаа-хөгжлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, шинжлэх ухаан технологийн парк байгуулах арга хэмжээ авч Монгол Улсад инноваци, судалгаа-хөгжлийн нэгдсэн тогтолцоо бий болгоно.

- *ЗОРИЛТ 5*

Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, үндэсний тоон контент, программ хангамжийн үйлдвэрлэлийг дэмжих, үйлдвэрлэлийн үйл явц, удирдлага, хяналтад мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг нэвтрүүлэх замаар олон улсын зах зээлд өрсөлдөх чадавхийг нэмэгдүүлнэ.

- *ЗОРИЛТ 6*

Эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх туршилтын үйлдвэр байгуулах, өндөр өртөгтэй, үр өгөөжтэй тоног төхөөрөмжийг суурилуулахад төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулуурлан хөрөнгө өруулалтад дэмжлэг үзүүлнэ.

- *ЗОРИЛТ 7*

Үндэсний ашиг сонирхлыг хамгаалах, төр, иргэн, байгууллагын мэдээллийн бүрэн бүтэн байдал, үнэн зөв, хамгаалалттай, хүртээмжтэй байдлыг баталгаажуулах замаар мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангана.

- *ЗОРИЛТ 8*

Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны бүтээмж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, засаглалын ардчилсан, нээлттэй, хүнд сурталгүй, ил тод, хариуцлагатай байдлыг идэвхжүүлэх, инновацийг дэмжиж, цахим засгийн хөгжлийг боловсронгуй болгох замаар засаглалыг хөгжүүлнэ.

МУТХҮЗ-2030 ийн 2.1.5-ийн Зорилт 7. (Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөх, орон нутагт өндөр хурдны сүлжээг нэвтрүүлэх, хэрэглээг нэмэгдүүлж, үндэсний хиймэл дагуул хөөргөнө)-ийг хангахад ТМХХТББодлогын *Зорилт 2, Зорилт 3* шууд чиглэж байгааг Хүснэгт 5-д үзүүлэв.

Салбарын бодлогын үндсэн зарчим

- **Олон улсад технологийн амьдралын цикл нь бодлогын циклээс богино байх зарчмыг баримталдаг [4].** ХХМТ салбар нь технологийн хөгжлийн хурдыг мэдэрсэн бодлого боловсруулахыг шаардаж байгаа хэдий ч бодит байдал дээрх биелэх боломж, ашиглалт хэрэглээг тооцоогүй ерөнхий зорилтыг бүс нутагт дэвшүүлсэн байна. Салбар хөгжлийн босоо тогтолцоотойн улмаас удирдлага, зохион байгуулалт орон нутгаас үл хамаарсан, статистик мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх боломж ховор хэдий ч бүсийн хөгжлийн бодлого дахь салбарын зорилт улсын хэмжээний үзэл баримтлалттай шууд нийцсэн тул хэрэгжих боломжтой боловч нийлүүлэлтийн сүлжээ орон нутагт байхгүй бодлогууд дэвшүүлсэн.
- **ХХМТ салбар нь бусад салбаруудын холбогч, зөөлөн дэд бүтэц байх [4].** ХХМТ салбарын аливаа бодлогын зорилго нь зөвхөн энэ салбарын асуудлууд биш эдийн засаг, нийгмийн бүхий л салбарын хөгжлийг дэмжихэд чиглэгдсэн байна. Өөрөө хэлбэл салбарын бодлого нь оролцоонд тулгуурлан байх зарчмыг баримтлах зарчимтай. салбарын хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого нь МУТХҮБ ийн эдийн засаг, нийгэм, шинжлэх ухааны зорилтуудтай уялдаатай болохыг харууллаа.

Хүснэгт 5. ХХМТ-ийн салбарын улсын хэмжээнд баримтлах бодлогуудын хамаарал

			Дунд хугацаа (2016~2025)							
			Төрөөс мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлогын зорилт							
			1	2	3	4	5	6	7	8
МУ Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал	2.1.5. Дэд бүтэц	Зорилт 7. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөх, орон нутагт өндөр хурдны сүлжээг нэвтрүүлэх, хэрэглээг нэмэгдүүлж, үндэсний хиймэл дагуул хөөргөнө.	I үе шат (2016-2020)							
			II үе шат (2021-2025)							
			III үе шат (2026-2030)							
	2.1.7. Бизнесийн таатай орчин	Зорилт 1. Худалдаа, үйлчилгээг хөнгөвчлөх, экспорт, импортын барааны тээвэрлэлтийн ложистик сүлжээг хөгжүүлэх, тусгай зөвшөөрөл олгох тогтолцоог хялбаршуулах, татвар төлөлтийн болон улсын бүртгэлийн тогтолцоог цахимжуулж, боловсронгуй болгон бизнес эрхлэлтийн орчныг төгөлдөршүүлнэ.	II үе шат (2021-2025)							
	2.2.2. Эрүүл мэндийн чанартай, хүртээмжтэй тогтолцоо	Зорилт 1. Урьдчилан сэргийлэх үндэсний тогтолцоог бүрдүүлэн, оношилгоо үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, хүн амын дундаж наслалтыг уртасгана.	II үе шат (2021-2025)							
	2.2.3. Мэдлэгт суурилсан нийгэм ба ур чадвар бүхий Монгол хүн	Зорилт 5. Шинжлэх ухаан, үйлдвэрлэлийн харилцан уялдааг хангаж, мэдлэгт суурилсан нийгмийг хөгжүүлнэ.	I үе шат (2016-2020)							
			II үе шат (2021-2025)							
			III үе шат (2026-2030)							

Хүснэгт 6. Бодлогын баримт бичиг он дараалал

	2004-2007 он	2008-2011 он	2012-2015 он	2016 оноос хойш
Салбарын хуульчил	Харилцаа холбооны тухай хууль /1995 он/, 2001 онд шинэчлэн найруулсан.	Цахим гарын үсгийн тухай хууль /2011 он/	Инновацийн тухай хууль /2012 он/	
	Радио долгионы тухай хууль /1999 он/			
	Шуудангийн тухай хууль /2003 он/			
Бодлогын баримт бичиг	Мянганы хөгжлийн зорилтууд /2005 он/	Засгийн газрын 2008-2012 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр	Засгийн газрын 2012-2016 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр	Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр
		Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого /2008 он/	Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030	
	Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал /2001 он/			
	Монгол Улсын мэдээлэл холбооны технологийн хөгжлийн 2010 он хүртэлх үзэл баримтлал /2000 он/			Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого (2017-2025 он) /МУЗГ-ын 2017 оны 47-р тогтоол/
	Монгол улсад мэдээлэл, технологийг хөгжүүлэх дунд хугацааны стратеги /2002 он/			
Үндэсний хөтөлбөр	Цахим Монгол үндэсний хөтөлбөр /2005 он/	Монгол Улсад бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгох үндэсний хөтөлбөр /2008 он/	Цахим засаг үндэсний хөтөлбөр /2012 он/	

		Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр /2010 он/	Монгол Улсын Үндэсний хиймэл дагуул хөтөлбөр /2012 он/	
		Радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг тоон технологид шилжүүлэх үндэсний хөтөлбөр /2010 он/		
		Өндөр хурдны өргөн зурвасын сүлжээ үндэсний хөтөлбөр /ЗГ-ын 145-р тогтоол/		
		Өрх бүрт шуудан хөтөлбөр /ЗГ-ын 2011 оны 126-р тогтоол/		
Бодлогын баримт бичиг, баримтлах чиглэлүүд	Хөдөөгийн холбоог 2020 он хүртэл хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө /2003 он/	Төрөөс өндөр технологийн талаар баримтлах бодлого	Монгол Улсад радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг тоон технологид шилжүүлэх шилжилтийн үед баримтлах чиглэл, Тоон өргөн нэвтрүүлгийн шилжилтийн үеийн нарийвчилсан төлөвлөгөө /МШХХТГ-ын 2012 оны 166-р тушаал/	Цахилгаан холбооны харилцан холболт, өрсөлдөөний талаар баримтлах бодлогын чиглэл /МТШХХГ-ын 2016 оны А/67 тушаал/
	Шуудангийн үйлчилгээг 2010 он хүртэл хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө /2002 он/	Монгол Улсад интернет протоколд суурилсан телевиз (IPTV)-ийн үйлчилгээг нэвтрүүлэхэд баримтлах чиглэл /МШХХТГ-ын даргын 2009 оны 111-р тушаал/	Монгол Улсад дараа үеийн хөдөлгөөнт холбооны системийг нэвтрүүлэхэд баримтлах бодлогын чиглэл /МТШХХГ-ын даргын 2015 оны 10-р тушаал/	Суурин өргөн зурвасын интернетийн үйлчилгээний талаар баримтлах бодлогын чиглэл /МТШХХГ-ын 2016 оны А/40 тушаал/

Шуудангийн салбарын үйл ажиллагааны дунд хугацааны бодлогын хөтөлбөр /2005 он/	Монгол Улсад хөдөлгөөнт телевизийн үйлчилгээг нэвтрүүлэхэд баримтлах чиглэл <i>/МШХХТГ-ын даргын 2009 оны 112-р тушаал/</i>		Монгол Улсын харилцаа холбооны үйлчилгээний үнэ тарифын талаар бодлогын баримтлах чиглэл
Цахилгаан холбооны салбарын үйл ажиллагааны дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг /2001 он/	Монгол Улсад радио өргөн нэвтрүүлгийг тоон технологид шилжүүлэхэд баримтлах чиглэл <i>/МШХХТГ-ын даргын 2011 оны 58-р тушаал/</i>		Монгол Улсын Харилцаа холбооны сүлжээний дугаарлалтын нэгдсэн төлөвлөгөө
Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын бодлогын баримт бичгүүд /2005 он/	Монгол Улсад телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг тоон системээр дамжуулахад баримтлах чиглэл <i>/МШХХТГ-ын даргын 2011 оны 83-р тушаал/</i>		
Монгол улсын мэдээлэл, холбооны салбарын бодлого зохицуулалтын өнөөгийн байдал, цаашдын хөгжлийн үзэл баримтлал /концепц/ /2005 он/			
Мэдээллийн технологийн хөгжлийн өнөөгийн байдал, цаашдын зорилт /2005 он/			
МУ-ын мэдээлэл, харилцаа холбооны үйлчилгээний болон харилцан холболтын үнэ тарифын өнөөгийн байдал, цаашдын хөгжлийн үзэл баримтлал /концепц/ /2005 он/			
Радио телевизийн хөгжлийн бодлогын баримт бичиг /2005 он/			

Монгол Улсын улс, хот хооронд, орон нутгийн мэдээлэл холбооны нэгдсэн сүлжээг хөгжүүлэх концепц <i>/2005 он/</i>			
Монгол Улсын хөдөөгийн холбоонд CDMA-450 технологийг нэвтрүүлэхэд баримтлах журам <i>/МХХТГ-ын 92-р тушаал/</i>			
Монгол Улсад хөдөлгөөнт холбооны GSM системийг нэвтрүүлэх талаар баримтлах чиглэл <i>/МХХТГ-ын даргын 2005 оны 136-р тушаал/</i>			
Монгол Улсад телевизийн нэвтрүүлгийг тоон системээр дамжуулахад баримтлах чиглэл <i>/МХХТГ-ын даргын 2005 оны 136-р тушаал/</i>			
Монгол Улсад хөдөлгөөнт холбооны CDMA-450 технологийг нэвтрүүлэх талаар баримтлах чиглэл <i>/МХХТГ-ын даргын 2005 оны 136-р тушаал/</i>			
Монгол Улсад хөдөлгөөнт холбооны 3 дахь үеийн системийг нэвтрүүлэх талаар баримтлах чиглэл <i>/МХХТГ-ын даргын 2005 оны 136-р тушаал/</i>			
Монгол Улсад утасгүй холболтын системийг нэвтрүүлэх талаар баримтлах чиглэл <i>/МХХТГ-ын 2006 оны 122-р тушаал/</i>			

	Монгол Улсад утасгүй суурин холбооны /WLL/ технологийг нэвтрүүлэх талаар баримтлах чиглэл /МХХТГ-ын 2006 оны 21-р тушаал/			
Дүрэм, журам	Улс хоорондын шуудангийн илгээмжид гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам /2004 он/	Шуудангийн үйлчилгээ үзүүлэхэд мөрдөх дүрэм /ЗТАЖ-ын сайдын 2008 оны 30-р тушаал/	Радио давтамжийн зурвасыг төлөвлөх, ашиглах журам /МТШХХГ-ын даргын 2012 оны 32-р тушаал/	Харилцаа холбооны салбарт тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдэд үзүүлэх зохицуулалтын үйлчилгээний хөлс тогтоох журам
	Шуудангийн илгээмжийг түр хадгалах, задлах, хураах болон устгахтай холбогдсон журам /2006 он/	Бүх нийтийн үйлчилгээний үүргийн сан бүрдүүлэх, түүнийг зарцуулах журам /МУЗГ-ын 2009 оны 151-р тогтоол/	Радио давтамжийн ашиглалтын нэгдсэн бүртгэл хөтлөх журам /МТШХХГ-ын даргын 2012 оны 39-р тушаал/	
	Биоаюултай илгээмж, биобэлдмэл тээвэрлэх журам /2006 он/		Шуудангаар үйлчлэгч болон тээвэрлэгч байгууллагуудын хоорондын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах журам	
	Бүсчлэлийн кодыг нэвтрүүлэх, хэрэглэх журам /ЗГ-ын 2007 оны 200-р тогтоол/		Улс хоорондын шуудангийн илгээмжийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам /МУ-ын сайд, ЗГХЭГ-ын дарга, Сангийн сайдын хамтарсан 2014 оны 269/264-р тушаал/	

ГУРАВ. ГОВИЙН ДЭД БҮСИЙН ЗОРИЛТ, МХХТ-ИЙН САЛБАР БОДЛОГЫН НИЙЦЭЛ

3.1 Төвийн бүсийн говийн дэд бүсийн зорилт, МХХТ-ийн салбарын талаарх бодлогын нийцэл

Дэд бүсэд ХХМТсалбарын хөгжлийн талаар тусгайлан боловсруулсан хөтөлбөр байхгүй хэдий ч салбарын хөгжлийн зорилт нь аймгуудын хөгжлийн хөтөлбөрт тодорхой тусгагдсан байна. Дундговь аймгаас бусад гурван аймгийн хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байгаа хөгжлийн үндсэн бодлогод ХХМТ салбарын хөгжлийн зорилт тусгагдсан бөгөөд энэ нь салбарын улсын ТМХХХТББодлогын *Зорилт 2* ыг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн байна.

Аймгийн хэмжээнд дэд бүтцийг өргөтгөх, албан газруудыг шилэн кабельд холбох, интернет кафе байгуулах зэрэг нийтлэг зорилт дэвшүүлжээ. Энэхүү зорилтууд нь ТМХХХТББодлогын *Зорилт 3* той шууд нийцэж байна.

Мэдээллийн сан байгуулах, өргөдөл гомдлыг онлайнаар хүлээн авах, онлайн сургалт зэрэг үйлчилгээг нэвтрүүлэх, төрийн үйлчилгээг цахимжуулах, иргэдэд хүртээмжтэй, нээлттэй болгох зорилт дэвшүүлсэн нь ТМХХХТББодлогын *Зорилт 8* ын орон нутагт хэрэгжүүлэхэд оршиж байна Хүснэгт 7.

Говийн дэд бүсийн ХХМТ салбарын хөгжлийн зорилтуудыг т харуулсан.

Өмнөговь, Дорноговь, Дундговь, Говьсүмбэр аймгийн бүх сумдын хөгжлийн хөтөлбөрт ХХМТ салбарын зорилтуудыг Хавсралт 1. файлын Хүснэгт 2.1.3, Хүснэгт 2.1.4, Хүснэгт 2.1.5, Хүснэгт 2.1.6, тус тус үзүүлж байна. Сумдын хувьд нийтлэг дараах зорилтуудын дэвшүүлж байна. Үүнд:

- Мэдээллийн нэгдсэн сантай болох
- Архивын материалуудыг цахим хэлбэрт оруулах
- Интернет кафе байгуулах
- Төрийн цахим үйлчилгээг нэвтрүүлэх
- Бүртгэлийн цахим үйлчилгээг нэвтрүүлэх
- Малчдад Масс-Мессеж үйлчилгээг хүргэх
- Газрын кадастрын цахим сан зэрэг зорилтуудын дэвшүүлсэн байна.

Эдгээр зорилтуудаас төрийн үйлчилгээний мэдээллийн “ХУР” системийг орон нутагт нэвтрэрч эхлээд байгаа суманд, Улсын бүртгэлийн газраас хэрэгжүүлж байгаа төслийн хүрээнд бүртгэлийн үйлчилгээг сумаасаа цахимаар авах бүрэн боломжтой болж эхэллээ. Түүнчлэн Онцгой байдлын ерөнхий газар, “Мерси Кор Монгол“ олон улсын байгууллагатай хамтран “Гамшгийн эрсдэлийг бууруулахад уламжлалт болон шинжлэх ухааны аргыг ашиглах нь-2” төслийн хүрээнд малчдад цаг агаарын урьдчилан сэргийлэх мэдээллийг шуурхай хүргэх зорилгоор гар утасны мессежний үйлчилгээг үүрэн телефоны компаниудтай хамтран нэвтрүүлж тусгай системийг боловсруулсан.

Хүснэгт 7. ХХМТ-ийн салбарын өмнийн говийн дэд бүс дэх зорилтууд болон улсын хэмжээний бодлогын хамаарал

Үйлчлэх хүрээ	Бодлогын нэр	Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын хөгжлийн зорилт	
Өмнийн говийн дэд бүс	Дорноговь	Мастер төлөвлөгөө 2011~2021	Зорилт 2.8.3 Мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн хөгжил
		"Хөгжлийн төлөө хамтдаа" ЗД ын 2016-2020 үйл ажиллагааны хөтөлбөр	Тэргүүлэх зорилт 1.21. Интернет, мэдээллийн технологийн хэрэглээг өргөжүүлэн мэдээлэл холбооны технологийг эдийн засаг, нийгмийн салбарын хөгжлийн хурдасгуур болгох нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Тэргүүлэх зорилт 4.2. Төрийн үйлчилгээнд мэдээллийн технологийг нэвтрүүлэн иргэдийг нээлттэй, шуурхай, хүртээмжтэй үйлчилгээ, мэдээллээр хангаж, өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэх хугацааг бууруулна. Тэргүүлэх зорилт 4.25. Бүртгэлийн үйлчилгээг цахимжуулан иргэдэд нээлттэй хүртээмжтэй хүргэнэ.
	Дундговь	ЭЗ-Нийгмийн хөгжлийн хөтөлбөр (2018-2028)	Салбарын зорилт байхгүй
	Өмнөговь	"Байгалийн баялаг-Сайн засаглал-Хөгжсөн Өмнөговь" аймгийн хөгжлийн хөтөлбөр (2010~2020)	Зорилт 4.8. Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын хөгжлийн бодлого: 4.8.1.2. Бүх сумдын төвд интернет цэг, интернет кафе байгуулж үйлчлэх 4.8.3.1. Аймгийн төвийн төр, захиргаа, аж ахуйн нэгж байгууллагыг нэгдсэн сүлжээнд холбож, мэдээллийн санг бүрдүүлэх 4.8.3.2. Даланзадгад болон шинээр үүсэх суурингуудын эмнэлэг, сургуулийг мэдээлэл, харилцаа холбооны нэгдсэн сүлжээнд холбох
	Говьсүмбэр	Хөгжлийн цогц бодлого (2010~2021)	Зорилт 4.3.3. Мэдээлэл, харилцаа, холбооны салбарын хөгжлийн бодлого: Стратегийн зорилт 1. Мэдээлэл, харилцаа холбооны дэд бүтэц, сүлжээг шинэчлэх замаар "Мэдээлэлжсэн нийгэм"-ийг байгуулах үндэс суурийг тавих
Аймгийн ЗДын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөр		Зорилт 2.12. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, орон нутагт өндөр хурдны сүлжээг нэвтрүүлэх, хэрэглээг нэмэгдүүлнэ	

ТМХХХБ
Бодлогын *Зорилт 2.*
Зорилт 3. *Зорилт 8.*

Хүснэгт 8. Өмнөговь аймгийн зарим сумдын зорилт (жишээ)

				Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийн 17.1.3 ²				
д/д	Хамрах хүрээ	Бодлогын нэр	Салбарын зорилт	а.	б.	в.	г.	д.
1	Өмнөговь аймгийн хэмжээнд	"Байгалийн баялаг-Сайн засаглал-Хөгжсөн Өмнөговь" аймгийн хөгжлийн хөтөлбөр (2010~2020)	4.8.1.2.Бүх сумдын төвд интернет цэг, интернет кафе байгуулж үйлчлэх;					
			4.8.3.1.Аймгийн төвийн төр, захиргаа, аж ахуйн нэгж байгууллагыг нэгдсэн сүлжээнд холбож, мэдээллийн санг бүрдүүлэх;					
			4.8.3.2.Даланзадгад болон шинээр үүсэх суурингуудын эмнэлэг, сургуулийг мэдээлэл, харилцаа холбооны нэгдсэн сүлжээнд холбох.					
1.1.	Даланзадгад	Амьдрал цэцэглэсэн ногоон даланзадгад, ИТХТ 2016.12.14, N 02/05	38. Цахим эрүүл мэндийн системийг өргөжүүлж Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийг БОЭТөвийн цахим сүлжээнд холбоно.					
			83. Айл өрх, албан байгууллага, шинээр бий болсон хороолол, хотхонд үүрэн холбооны сүлжээ, интернетийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, утасгүй интернэтийн орчны /WIFI/ тархалтыг сайжруулан амралт зугаалгын бүс, номын санд ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.					
			97. Төрийн байгууллагуудыг удирдлагын нэгдсэн сүлжээ, программд холбон төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, мэдээлэл лавлагааны "Цахим сан"-г бий болгож иргэдэд үйлчилнэ.					
			100. Мэдээллийг шуурхай хүргэх "Ухаалаг жирэм" программыг хөгжүүлж, төрийн байгууллагын удирдлагын нэгдсэн сүлжээнд үе					

² <https://www.legalinfo.mn/law/details/11484>

			шаттайгаар холбогдоно.					
1.2	Манлай	Хөгжлийн манлай, ЗДҮХ, ИТХТ, 2016.12.15, N 02/07	73. Сумын төвийг өндөр хурдны wifi-тай болгоно. 81. Сумын үүрэн телефоны сүлжээний өргөтгөл хийнэ.					

3.2 Дүгнэлт

Говийн дэд бүсийн нийгмийн цахимжих үйл явц нь эхний шат буюу бэлэн байдал шатад явагдаж байгаа ч орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, зарим төрийн байгууллагын бэлэн байдлын талаарх статистик тоо баримт ховор байна. Иймээс дараа дараагийн үе шатын бэлтгэл бүрэн хангагдаагүй хэрэгцээ шаардлагын түвшинг үнэлэх цогц судалгаагүй байна,

3.3 Санал, зөвлөмж

- ХХМТ орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагыг судлан иргэд, аж ахуйн нэгжид шаардлагатай, хүртээмжтэй зорилтуудын дэвшүүлэх
- Дэвшүүлсэн зорилтыг хангахад хүний нөөцийн болон технологийн бодит боломж байгаа эсэх хэрхэн бүрдүүлэх дээр анхаарч ажиллах
- ХХМТ салбар босоо бүтэцтэй салбар тул сум аймгийн түвшинд үйл ажиллагааг нутгийн удирдлагатай уялдуулах тал дээр анхаарч ажиллах, харилцаа холбоо нь нийгмийн суурь үйлчилгээ болохын хувьд орон нутгийн ард иргэдэд хүртээмжтэй тал дээр судалгаа хийх
- Орон нутгийн статистик мэдээллийн санд салбарын мэдээллийг нэгтгэх тодорхой түвшинд боловруулах

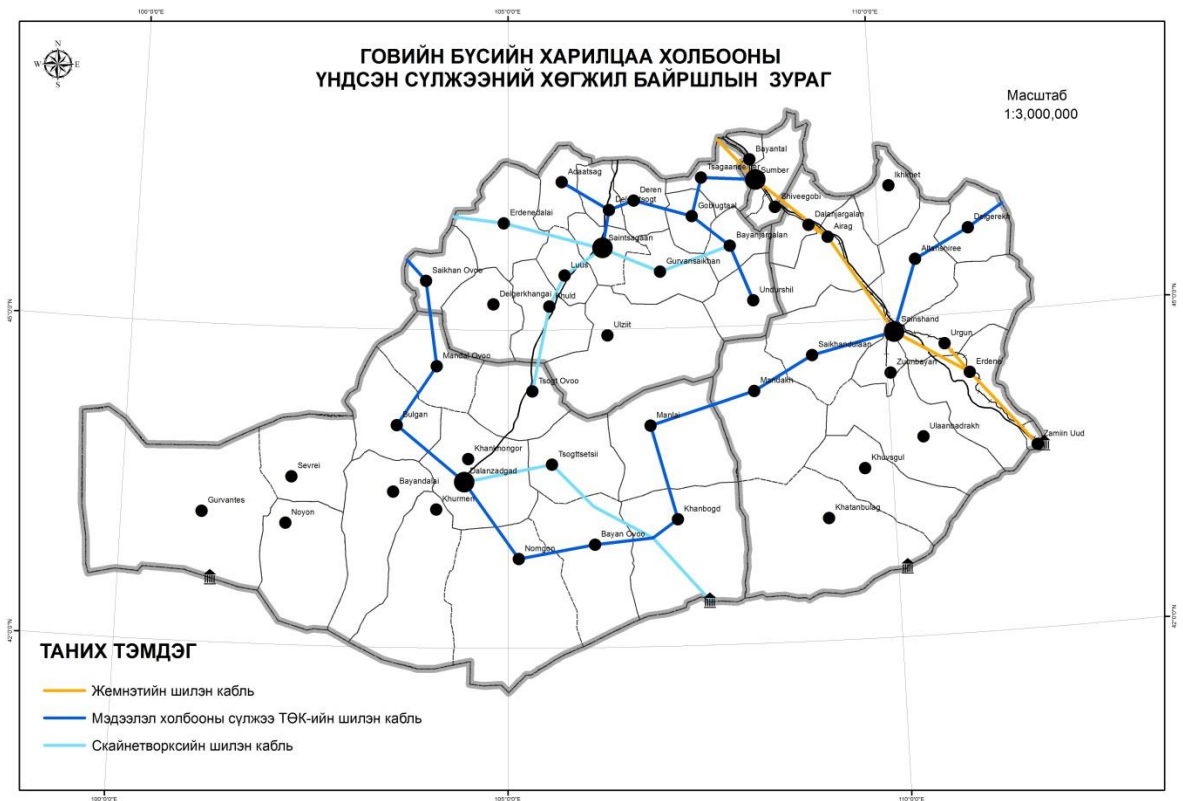
3.4 Дэд бүсийн ХХМТ- салбарын үнэлгээ

ХХМТ нь босоо удирдлагатай салбар бөгөөд бүсийн хувьд ХХМТ салбарын салангид бодлого хэрэгжүүлэх боломжгүй боловч аймгийн засаг даргын мөрийн хөтөлбөр, аймаг хөгжүүлэх хөтөлбөрүүдэд салбар зорилт тусгагдсан байна.

Монгол Улсын говийн бүсийн Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Говь сүмбэр аймгуудыг хамарсан дэд бүс нь нийтдээ 354,74 мянган хавтгай дөрвөлжин км газар нутагтай 196599 хүн амтай, 47 сумтай байна.

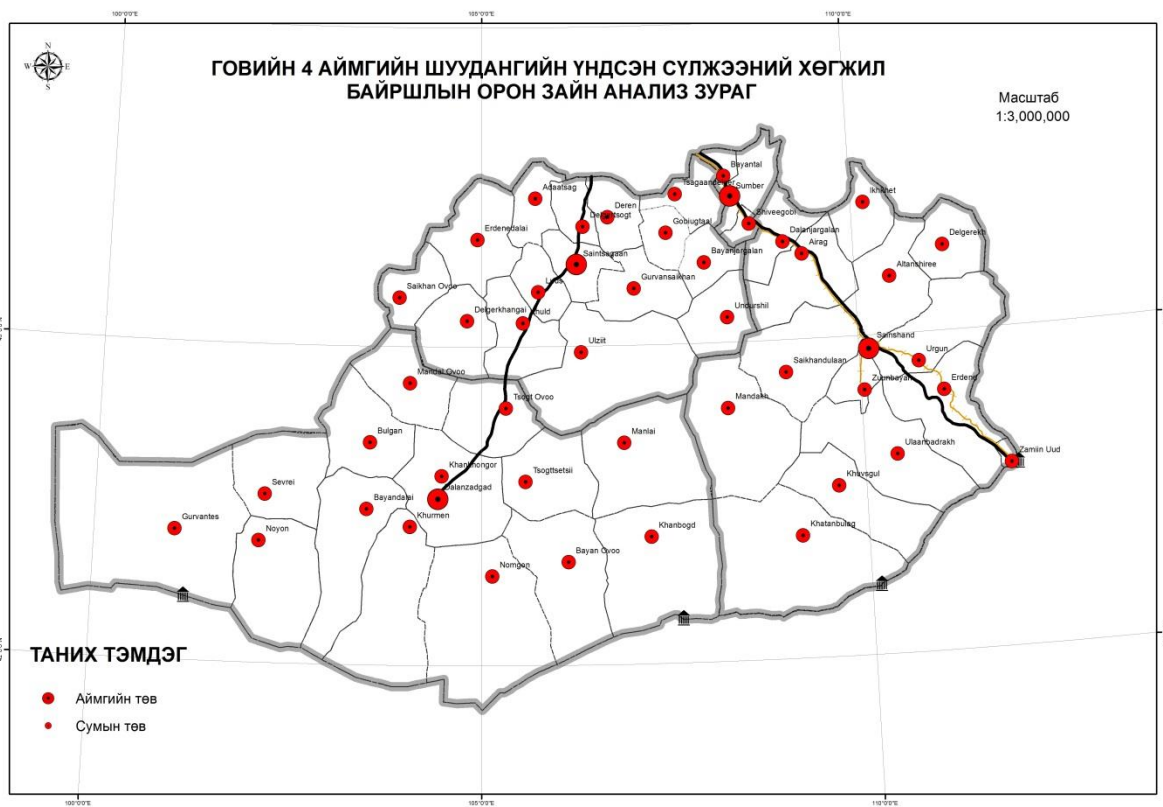
Дэд бүсийн хэмжээнд бие даасан нийлүүлэлтийн сүлжээ байхгүй онцлогтой бөгөөд цахилгаан холбооны үндсэн сүлжээ эзэмшигч МХСТӨХК, суурин, үүрэн холбооны болон интернэтийн үйлчилгээ эрхэлдэг МЦХК, шуудангийн үндсэн сүлжээ эзэмшигч МШ ХК (Зураг 4) үүрэн холбооны 4 оператор компаниуд салбаруудаар дамжуулан үйл ажиллагаа явуулж байна Зураг 6.

Одоогийн байдлаар дэд бүсийн хот, сум суурингийн 4-өөс бусад нь МХС ТӨХК/хөх өнгөөр тэмдэглэгдсэн/, Жемнэт ХХК/шар өнгө/, Скайнэтворкс ХХК/цэнхэр өнгө/-нийн шилэн кабелиар холбогдсон бөгөөд Дорноговь аймгийн Хөвсгөл, Хатанбулаг 2020-2021 онд гадаадын хөрөнгө оруулалтаар, Дундговь аймгийн Өлзийт, Дэлгэрхангай сумдыг 2019 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шилэн кабелийн үндсэн сүлжээнд холбохоор төлөвлөж байна Зураг 3.

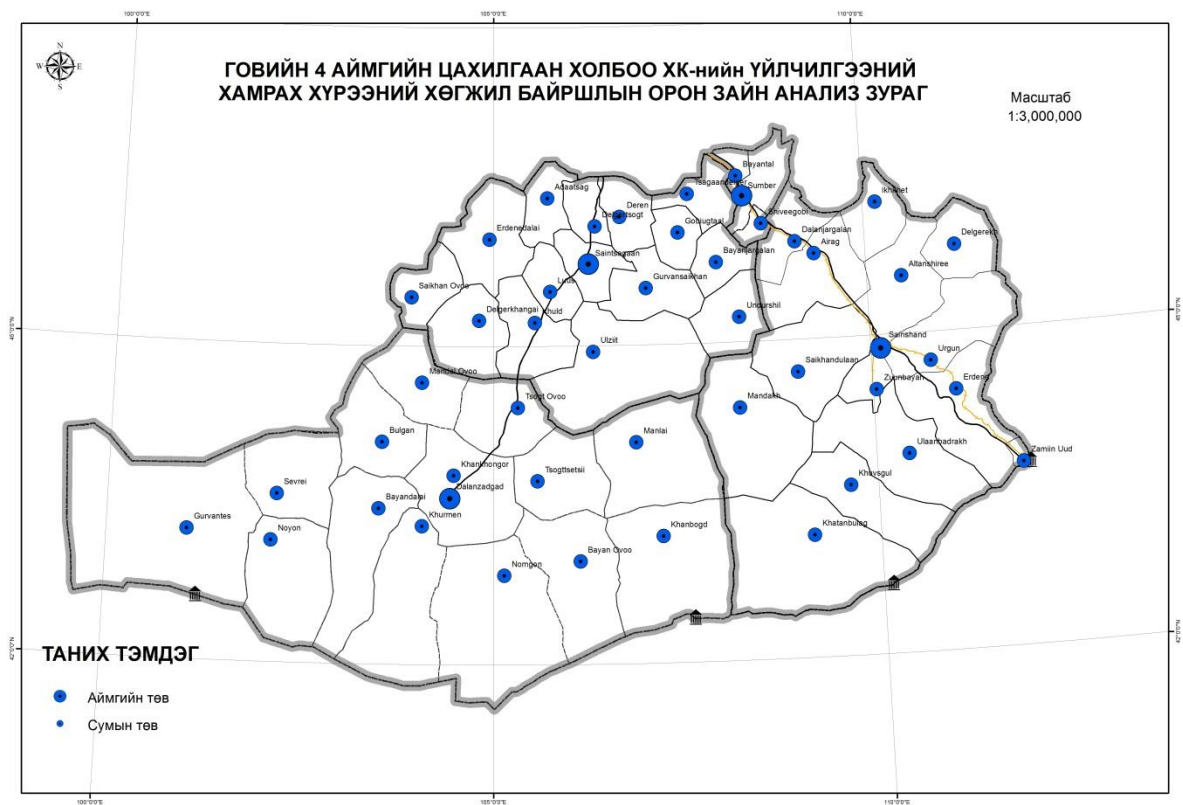
ЗУРАГ 3 ДЭД БҮСИЙН ШИЛЭН КАБЕЛИЙН СҮЛЖЭЭ

Шуудангийн үндсэн сүлжээ эзэмшигч МШ ХК аймгийн төвүүдэд өөрийн салбараар, сумдад гэрэт ажилтнаар дамжуулан үйлчилгээ үзүүлдэг бөгөөд 2020 онд багтаан бүх сумдад салбараа сэргээн байгуулж ХУР, ДАН системээр төрийн үйлчилгээ үзүүлэхээр төлөвлөж байна.

ЗУРАГ 4 МШ ХК-ИЙН СҮЛЖЭЭ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БАЙРШИЛ ТӨЛӨВЛӨЛГИЙН ЗУРАГ

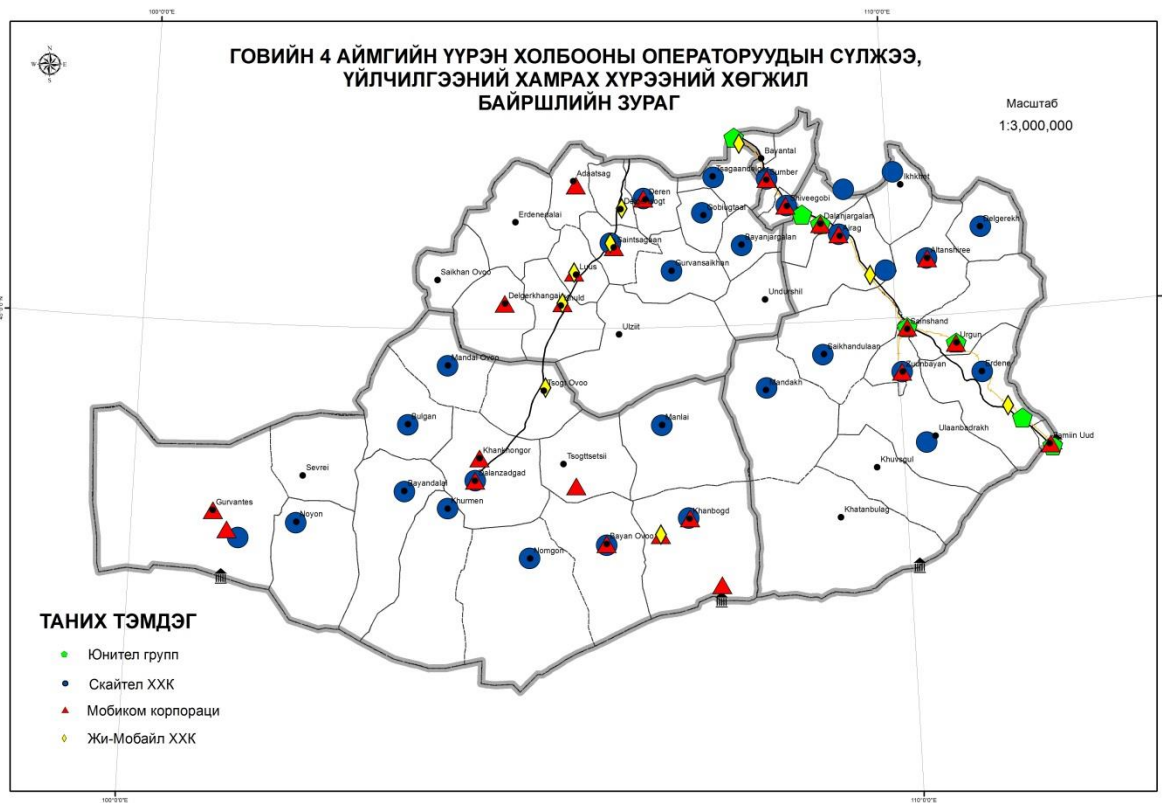
Цахилгаан холбоо компани суурин телефон, интернэтийн үйлчилгээ үзүүлжбайгаа бөгөөд цаашид бүтээгдэхүүнийхээ нэр төрлийн нэмгэдүүлэх судалгаа хийж байна.

ЗУРАГ 5 МЦХ ХК-ИЙН СҮЛЖЭЭ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БАЙРШИЛ ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН ЗУРАГ

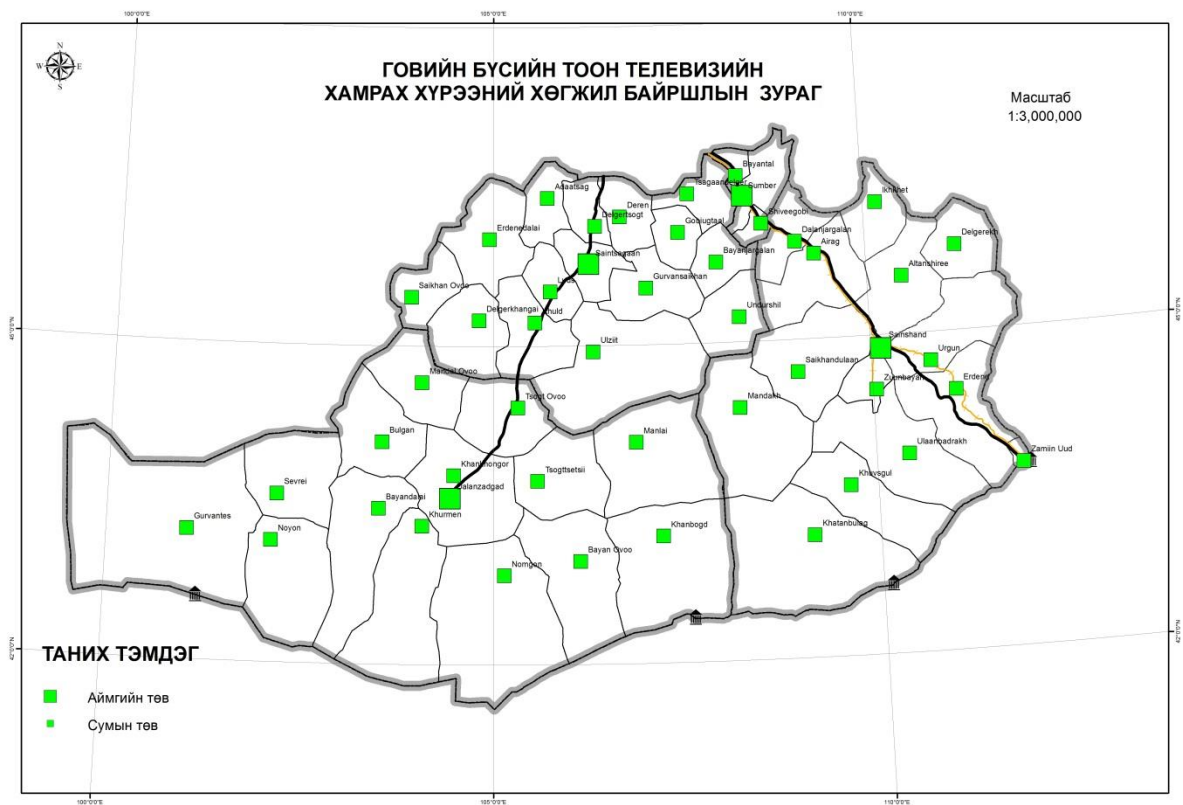
Хүснэгт 9. Үүрэн холбооны операторуудын салбар

Бүсчлэл			Үүрэн холбооны операторууд			
Бүс	Аймгийн нэр	Сумын тоо	Мобиком	Юнител	Скайтел	Жи-Мобайл
Өмнөийн говийн дэд бүс	Дорноговь	14	35	13	12	10
	Дундговь	15	15	14	11	13
	Өмнөговь	15	30	23	15	15
	Говьсүмбэр	3	6	4	3	1
	Дүн	95	182	107	84	70
	Улаанбаатар	9	37	20	36	32

ЗУРАГ 6 ҮҮРЭН ХОЛБООНЫ ОПЕРАТОРУУДЫН БАЙРШИЛ

Манай улсад олон сувгийн тоон телевизийн дамжуулах үйлчилгээ авах эрэлт хэрэгцээ өсч байгаатай уялдан тухайн үйлчилгээ эрхлэгчдийн үйлчилгээний хүрээ өргөжин тэлж байна.

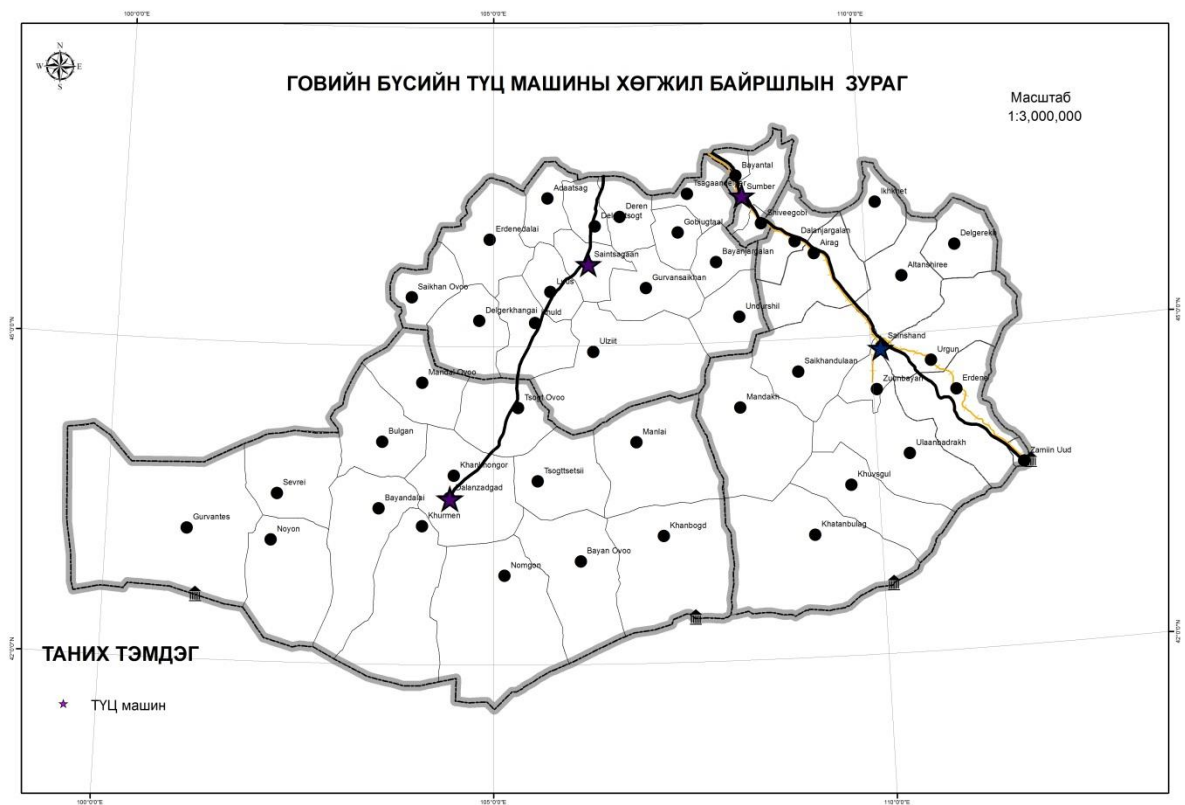

ЗУРАГ 7 ОСДҮЭ-ИЙН БАЙРШИЛ

Хүснэгт 10. ОСДҮЭ-ийн хэрэглэгчийн төрлөөр

д/д	Төрөл	Улаанбаатарт	Орон нутагт
1	Кабель	38 930	9 893
2	Хиймэл дагуулаар	99 446	282 955
3	DTV/MMDS	122 858	60 029
4	Ай Пи Ти Ви	207 311	34 486
Ний хэрэглэгч		468 545	387 363

Хөдөө орон нутгийн иргэдэд төрийн үйлчилгээг цахимаар хүргэх зорилгоор ТҮЦ машиныг нэвтрүүлэн хөдөө орон нутаг суурилуулж эхлээд байна Зураг 8-д үзүүлэв

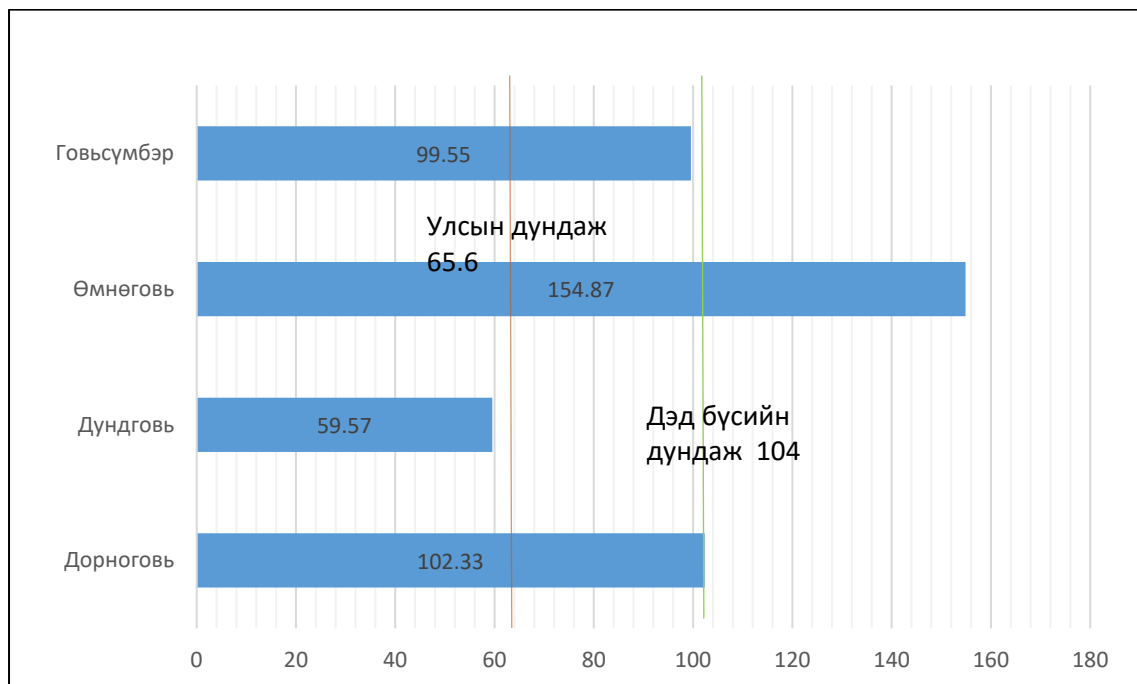
ЗУРАГ 8 ТҮЦ МАШИНЫ БАЙРШИЛ

Говийн дэд бүсийн хүн амын Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн үйлчилгээнд хамрагдсан байдлыг 100 хүнд ногдох үзүүлэлтээр авч үзэхэд улсын дундажаас илүү төдийгүй Улаанбаатар хотын дундажаас их байгаа нь тухайн дэд бүсийн Өмнөговь, Дорноговь аймгуудад ажиллаж байгаа уул уурхай, барилгын материалын үйлдвэрүүдийг дагасан суугуул иргэд хэрэглэгчдийн нягтаршил их байгаатай холбоотой бөгөөд цаашдаа өсөх хандлагатай байна Зураг 9. Тухайлбал 3G хэрэглэгчийн 100 хүнд ноогдох дундаж нь улсын дундажаас хавьгүй илүү байгаа нь зүй ёсны үзүүлэлт юм Хүснэгт 11.

Хүснэгт 11. Үүрэн холбооны нийт болон 100 хүнд ноогдох хэрэглэгч

Бүс, аймаг		Нийт хүн ам	Үүрэн холбооны хэрэглэгч		3G хэрэглэгч		LTE хэрэглэгч	
			Нийт	100 хүнд ногдох	Нийт	100 хүнд ногдох	Нийт	100 хүнд ногдох
Өмнийн ГОВИЙН дэд бүс	Дорноговь	68 147	100 885	148,04	69 736	102,33	12 822	18,82
	Дундговь	45 755	52 872	115,55	27 255	59,57	5 156	11,27
	Өмнөговь	65 314	144 183	220,75	101 150	154,87	34 019	52,09

	Говь-сүмбэр	17 383	23 768	136,73	17 305	99,55	4 017	23,11
	Дундаж			155,27		104,08		26,32
Улаанбаатар		1 462 973	1 961 617	134,08	1 502 485	102,70	444 298	30,37
Улсын дүн		3 177 899	3 886 200	122,29	2 085 562	65,63	677 131	21,31

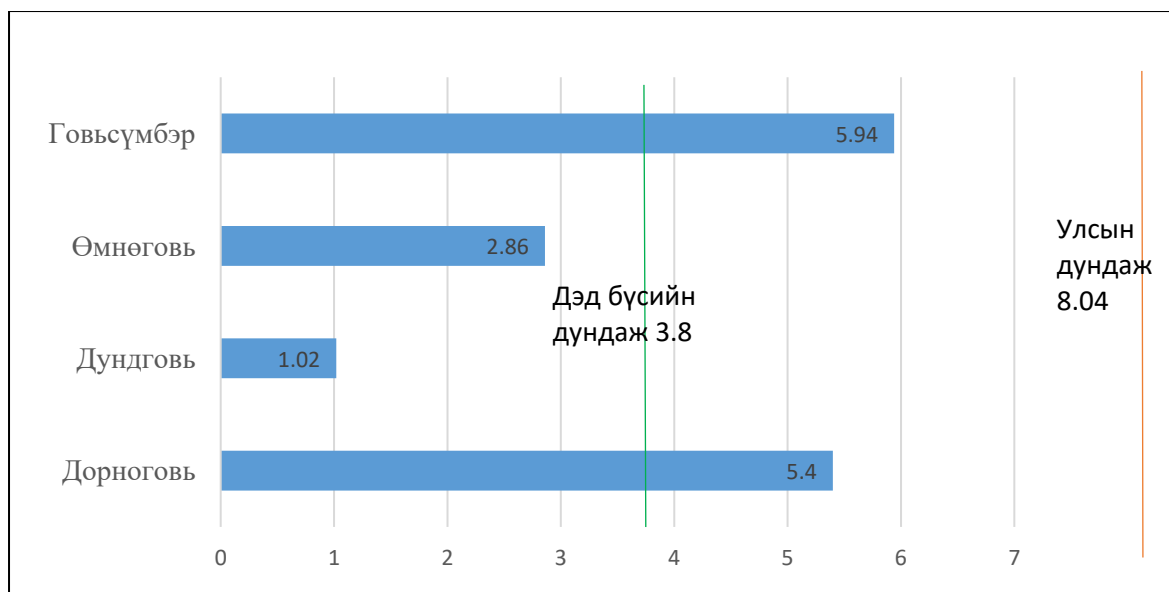

ЗУРАГ 9 ГОВИЙН ДЭД БҮСИЙН 100 ХҮНД НООГДОХ 3G ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Харин суурин интернет хэрэглэгчийн тоог авч үзэхэд 100 хүнд ноогдох бүсийн дундаж нь улсын дундажаас 2.1 дахин бага байгаа нь бас л суурин бус үйлдвэржилтийг дагасан хэрэглэгчийн нягтаршилтай холбоотой Зураг 10.

Хүснэгт 12. Суурин интернэт хэрэглэгчийн тоо

Бүс, аймаг		Нийт хүн ам	Суурин интернет хэрэглэгч	
			Нийт	100 хүнд ногдох
Өмнийн ГОВИЙН ДЭД БҮС	Дорноговь	68 147	3 682	5,40
	Дундговь	45 755	467	1,02
	Өмнөговь	65 314	1 869	2,86
	Говьсүмбэр	17 383	1 034	5,94
	Дундаж			3,8
Улаанбаатар		1 462 973	236 064	16,13
Улсын дүн		3 177 899	255 551	8,04

ЗУРАГ 10 ГОВИЙН ДЭД БҮС ДЭХ 100 ХҮНД НООГДОХ СУУРИН ИНТЕРНЕТ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Хүснэгт 13. Олон сувгийн дамжуулах үйлчилгээний хэрэглэгчийн тоо

Бүс, аймаг	Нийт хүн ам	2017 он					
		IPTV	VSAT	CATV, MMDS	Нийт хэрэглэгч	100 хүнд ноогдох	
Төвийн бүс	Дорноговь	68 147	2 718	13 919	6 000	22 637	33,22
	Дундговь	45 755	-	9 242	1 270	10 512	22,97
	Өмнөговь	65 314	1 253	18 798	-	20 051	30,70
	Говьсүмбэр	17 383	568	2 570	1 916	5 054	29,07
	Дундаж						28,99
Улсын дүн	3 177 899	241 797	382 401	237561	855 908	26,93	

Хүснэгт 14. Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн үйлчилгээний 100 хүнд ноогдох үзүүлэлт

	Үүрэн холбоо	3G	LTE	Суурин интернет	Суурин холбоо	ОСДҮХ	Дундаж	Эрэмбэ
Баруун бүс	101,55	52,37	8,25	0,9	0,90	19,18	30,52	V
Хангайн бүс	98,55	53,35	10,56	1,48	1,48	21,43	31,14	IV
Төвийн бүс	133,16	86,41	21,54	3,13	3,13	25,63	45,50	II
Зүүн бүс	120,71	74,37	13,18	1,08	1,08	25,01	35,07	III
Улаан-баатар	134,08	102,70	30,37	7,81	7,81	32,03	52,46	I
Улсын дундаж	122,29	65,63	21,31	4,56	4,56	26,93	40,80	
Дэд бүс	155,27	104,08	21,31	3,8	2,26	28,99	52,28	

ДӨРӨВ. ХАРИЛЦАА ХОЛБОО, МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН ХӨГЖЛИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ, ДҮГНЭЛТ, САНАЛ ЗӨВЛӨМЖ

4.1 Шалгуур үзүүлэлт

4.1.1 Үндэсний хэмжээнд:

- Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийг бүхэлд нь хамарсан сүлжээ/зөвхөн хот, суурин газар бус/;
- Хот хөдөө, бүс, аймгийн тоон ялгарлын түвшин;
- Дараах хүснэгтэд үзүүлсэн Олон улсын Цахилгаан холбооны байгууллагаас тухайн улсын Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн хөгжлийн индексийг тогтоодог үзүүлэлт;

Хүснэгт 15 Монгол улсын IDI 2016-2017

Хүртээмж	Ногдох тоо
100 хүнд ногдох суурин телефон	7,6
100 хүнд ногдох хөдөлгөөнт холбоо	113,6
1 хүнл ногдох олон улсын интернетийн өргөн зурвас	166,053
Компьютертэй айл өрхийн	23,06
Интернеттэй айл өрхийн хувийн жин	23,06
Хэрэглээ	
Интернетийн хувь хэрэглэгчийн хувийн жин	22,3
100 хүнд ногдох суурийн өргөн зурвас хэрэглэгч	7,6
100 хүнд ногдох хөдөлгөөнд өргөн зурвасын идэвхтэй хэрэглэгч	82,0
Ур чадвар	
Mean years of schooling/нийт суургуульд хамрагсадын харьцаа /	9,8
Secondary cross of enrolment ratio/дунд, ахлах сургуулийн суралцагсдын хувийн жин/	91,5
Tertiary cross of enrolment ratio/их дээд сургууль, коллежид суралцагсдын хувийн жин/	68,6

4.1.2 Бүсийн хэмжээнд:

- Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хөгжлийн индексийн үзүүлэлт бүсийн түвшинд;

4.1.3 Аймгийн түвшинд:

- Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хөгжлийн индексийн үзүүлэлт аймгийн түвшинд;

4.2 Дүгнэлт

4.2.1 Үндэсний хэмжээнд:

- Судалгаанаас (Хүснэгт 6) үзэхэд 2003-2007 онд Харилцаа холбооны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Радио долгионы тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай Шуудангийн тухай бие даасан хууль, 2008-2011 онд цахим гарын үсгийн тухай, 2012-2015 онд Инновцаийн тухай, хаягжуулалтын тухай хуулиуд батлагдсан бол 2019 оны 5-р сард Харилцаа холбооны тухай хууль, Радио долгионы тухай хууль, Шуудангийн тухай хууль нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль тус тус батлагдаж хууль эрх зүйн орчин сайжиржээ. Өнөөгийн байдлаар Мэдээлэл, харилцаа холбооны талаар шууд

болон шууд бусаар холбогдох хууль 18, бодлогын баримт бичиг 49/УИХ-1, ЗГТ-13, Агентлагийн ДТ-35 /, дүрэм журам 39 байна.

- 2010 онд УИХ-ын тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс Өндөр технологийн аж үйлдвэрлэлийн талаар баримтлах бодлого”, 2010 онд Засгийн газрын тогтоолоор батлагдсан “Мэдээллийн аюулгүй байдлын үндэсний хөтөлбөр”, 2012 онд батлагдсан “Монгол улсын үндэсний хиймэл дагуул хөтөлбөр”, 2017 онд батлагдсан “Төрөөс мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого/2017-2025”/-г Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалын тэргүүлэх 5 технологийн хүрээний зорилтууд үндсэндээ тусгагдсан байна.
- Монгол улсын 21-р зууны хөгжлийн хурдасгуур байх гарцаагүй нөхцөл байдалтай уялдан, үндэсний хэмжээнд МХХТ-ийн одоо ба ирээдүйн бодлого зохицуулалтыг үндэсний хэмжээний бодлого боловсруулах, аливаа бодлогын баримт бичигт санал өгөх, Засгийн газрын танхимаар хэлэлцүүлэхэд оролцох эрх, зүй. чиг үүргийн чадамжгүй Тохируулагч агентлаг хариуцах ямарч боломжгүйг харгалзан, бодлого, зохицуулалтыг хариуцсан Төрийн захиргааны төв байгууллага байгуулах нь цаг хугацаа нь болсон байна. / Үндэсний хөгжлийн бодлогын асуудал ч гэсэн ижил нөхцөл байдал байгаа./

4.2.2 Говийн дэд бүсийн хэмжээнд:

- Дэд бүсийн хувьд Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн сүлжээ, үйлчилгээний хамрах хүрээ, хүртээмжийг тодорхойлох үндсэн үзүүлэлтийг харьцуулалтаар Улаанбаатарын түвшинд байгаа бөгөөд үүрэн холбооны хэрэглэгчийн нягтрал улсын дундажаас даруй 26.7 хувиар дээгүүр байгаа нь тухайн бүс нутаг дахь үйлдвэрлэлийн онцлого буюу удаан хугацааны ээлжээр зохион байгуулагддаг, ажиллагсад нь байнга оршин суух шаардлагагүй эсвэл хөдөлгөөнт ажлын байр зонхилсон байдагтай холбоотой юм. Харилцаа холбооны суурин үйлчилгээ цахим технологиор шинэчлэгдэн хумигдаж байгаа нийтлэг үзэгдэл энэ бүсэд мөн адил ажиглагдаж байна.
- Түүнчлэн суурин үйлчилгээг хөгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага байгаа эсэх, төрийн болон орон нутгийн аливаа зорилт нь суурин гэхээсээ илүү хөдөлгөөнт үйлчилгээнд суурилах нь оновчтой байх зураглал харагдаж байна. Шилэн кабелийн сүлжээ сумын төвүүдэд хүрсэн нь цахим технологид суурилсан буюу түүнтэй хосолсон суурин үйлчилгээ хөгжүүлэх боломжийг ч нэмэгдүүлж байна. Улмаар Дорноговь аймгийн Хөвсгөл, Хатанбулаг сумдыг 2020-2021 онд гадаадын хөрөнгө оруулалтаар шилэн кабелийн үндсэн сүлжээнд холбох бол Дундговь аймгийн Өлзийт, Дэлгэрхангай сумдыг 2019 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар холбосон байна.
- Өмнийн говийн дэд бүсийн нийгмийн цахимжих үйл явц нь эхний шат буюу бэлэн байдал шатанд явагдаж байгаа ч орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, зарим төрийн байгууллагын бэлэн байдлын талаарх статистик тоо баримт ховор байна. Иймээс дараа дараагийн шатны бэлтгэл бүрэн хангагдаагүй хэрэгцээ шаардлагын түвшинг үнэлэх цогц судалгаагүй байна. Аймаг сум хоорондын сүлжээ зах зээлийн хувьд өрсөлдөөн байхгүй, үйлчилгээ үзүүлэгч компаниуд харьцангуй бага ач холбогдол өгч шилэн кабелийн сүлжээний ашиглалт маш бага байсаар байгаа юм. Түүнчлэн аймаг сумын төвүүд дэхь төрийн өмчийн өмчийн оролцоотой компаниудын салбар нэгжүүд бүрэн бус ачаалалтай боловч ашиглалт багатай барилга, байр талбай эзэмшиж байгаа зарим талаар хөрөнгө, үйлчилгээ эзэнгүйдэх нөхцөл байдал үүсгэж байна.
- Байнгын тогвортой цахилгааны хангамжийн эх үүсвэргүйгээс шалтгаалан малчдын мэдээлэл, харилцаа холбооны хүссэн үйлчилгээг хүссэн цагтаа авах нөхцөл бүрдээгүй.

4.3 Санал, зөвлөмж

Санал, зөвлөмж гаргахын өмнө Дэлхийн болон хөгжиж байгаа орнуудын МХХТ-ийн хөгжлийн чиг хандлагыг эргэн санах хэрэгтэй юм.

Дэлхийн хандлага нь Хөгжлийн төлөөх МХХТ (ICT4D буюу ICT for development) болж байгаа бол Хөгжиж буй орнуудад цахим сургалт, цахим засгийн газар, цахим эрүүл мэнд, цахим арилжааг хөгжүүлэхэхэд тэргүүлэх ач холбогдол өгч байна.

Ер нь МХХТ-ийг дараах зурагт үзүүлсэн 3 хүрээнд авч үзэж байна.

ЗУРАГ 11 МХХТ-ИЙН ХАМРАХ ХҮРЭЭ

4.3.1 УИХ-д:

- Цаашид Мэдээллийн аюулгүй байдлын тухай, Өгөгдөл хамгаалах тухай, Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулиудын яаралтай хэлэлцэж батлах;
- НҮБ –ын байгууллагаас “Төв Азийн орнуудад зориулсан Мэдээлэл харилцаа холбооны технологийн бодлогын хууль эрх зүйн баримт бичиг” буюу “Мэдээлэл харилцаа холбооны бодлого тодорхойлогчдодзорилсан удирдамж” /Guide for ICT Policymakers/-ийг судалж шинээр гарах хуулиудад тусгаж, хууль болон бодлогын зорилтуудыг технологийн чиглэлээр нь уялдуулж өгөх;
- МХХТ-ийн бүхий л хүрээг/зурагт үзүүлсэн/ бодлогыг батал, хэрэгжилтэнд хяналт тавих;
- Судалгааны дүгнэлттэй уялдуулн МХХТ-ийн бодлого эсвэл ҮХ-ийн бодлого хариуцсан Төрийн захиргааны төв байгууллага байгуулах асуудал дэвшүүлбэл улс төрийн хүрээнд “салбарын амбиц” гэж үзэх магадлалтай учраас Харилцаа холбоо мэдээллийн технологийн хөгжил зөвхөн Монгол төдийгүй Дэлхийн хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл болсныг харгалзан Монгол улсын хөгжлийн бодлогын нэгдмэл байдлыг хангах зорилгоор өнөөгийн ХХМТГ, ҮХГ-ыг нэгтгэн хөгжлийн ерөнхий чиг үүрэг бүхий “Монгол Улсын хөгжлийн яам” байгуулах нь хамгийн оновчтой бөгөөд улс орны хөгжлийн эрх ашигт яв цав нийцсэн шийдэл гэж судлаачийн хувьд үзэж байна. Түүнчлэн энэ яам нь Шинжлэх ухааны академи болон Хөгжлийн бодлогын судалгаа хариуцсан

институцийг хамаарвал хөгжлийн бодлого, судалгаа, инновац нэг гольдролд орж нэг цул болох ач холбогдолтой юм.

- Цаашид Монгол улсын төрөөс баримтлах бодлого, түүнийг хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон бусад баримт бичгүүдийг батлах институцийн эрэмбийг тогтоох/Тухайлбал төрөөс баримтлах бодлогыг УИХ батлах гэх мэт/;

4.3.2 Засгийн газар:

- Монгол улсын засгийн газраас одоо баримталж байгаа бодлогоо Хүснэгт 16-д үзүүлсэн ОУ-ын байгууллагын зөвлөмжид нийцүүлэн /хүснэгтэд үзүүлсэн/ тодорхой болгох;

Хүснэгт 16. ОУ байгууллагын зөвлөмж ба үндэсний хэмжээний бодлого

№	Дэлхийн харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн зохицуулалт-2017 –аас гаргасан зөвлөмж	Монгол улсын мэдээлэл, харилцаа холбооны бодлого, зохицуулалтын зорилт
1	Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологи (ХХМТ) нь тоон эдийн засгийн огцом өсөлтийн үе шатны төвд гол тоглогч байх	Зах зээлийг судалж тодорхойлон зохицуулалтын арга хэрэгслээ зөв сонгож ажиллах талаар салбарын зохицуулагч өрсөлдөөний чиглэлээр болон мэргэжлийн хяналт, оюуны өмч зэрэг бусад салбартай хамтарч хийх зохицуулалт-(Салбар хоорондын зөвшилцөл, хамтын ажиллагаа);
2	Хөдөлгөөнт холбоо нь орон нутгийн интернэтийн үйлчилгээний хүртээмжийг хангах гол хөдөлгүүр байх;	Тухайн зах зээлд давамгайллагчид үүрэг хүлээлгэх эрхийг хуульчилж тусгай зөвшөөрлийн гэрээгээр давамгайллагч, монопольд өргөн зурвас, заавал үзүүлэх нэвтрүүлэг, бүх нийтийн үйлчилгээг хүргэх зэрэг тоон ялгарлыг арилгах тусгай үүрэг хүлээлгэх;
3	ХХМТ нь өдөр тутмын амьдралд үл үзэгдэгч боловч нэн шаардлагатай хэрэгцээ байх;	Зохицуулах байгууллагаас хязгаарлагдмал нөөцийг удирдах, ашиглахад санхүүгийн болон хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлж ажилтнууд нь зохицуулалтын шинэ үеийн хандлагуудыг түргэн мэдэрч ажилладаг байх, дотооддоо хөрвөн ажиллах чадвартай байх;
4	ХХМТ нь салбарын зах зээлийг шинээр тэлж буй үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжих, сүлжээ ба төхөөрөмжийн нэгдлийг хангах;	Хэрэглэгчийн эрхийг баталгаажуулах (хэрэглэгчийн тоног төхөөрөмж нь баталгаажсан байх, хүсээгүй үйлчилгээ, контентийг авахгүй байх, өөрийгээ цахим орчинд зөв авч явах, зүй бус халдлагаас өөрийн мэдээллийг хамгаалж сурах г.м дадал, мэдлэгийг олгох)-(Салбар хоорондын зөвшилцөл, хамтын ажиллагаа);
5	Хэрэглээ буюу апп эдийн засгийг нэмэгдүүлэх;	Бусдын эзэмшилд нэвтрэх (сүлжээний ашиглалт хамгаалалттай холбоотой газар, зам талбайн эзэмшил)-(Салбар хоорондын зөвшилцөл, хамтын ажиллагаа)
6	Зах зээлийн төвлөрөл ба эргэн нэгдэх үйл явц эхэлсэн (market concentration and consiladation);	Сүлжээний нээлттэй байдлыг хангах үүрэг давамгайллагч ба монополь үйлчлэгчид хүлээлгэх
7	Кибер халдлагын хамрах хүрээ ба хэмжээний эрс өсөлт (cyber treats) зэрэг болно.	Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, тоон ялгарлыг арилгах, ухаалаг нийгмийг байгуулж иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэхийн тулд боловсрол, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй,

	цахим засаг, нийтийн тээвэр, алсын зайнаас ажиллах, ногоон ICT ба e-хаягдал, дэд бүтцийн аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн хэрэглээнүүд, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих салбар хоорондын зөвшилцөл, хамтын ажиллагааг хангахуйц эрх зүйн тогтвортой орчин бий болгох
--	---

- Бүх шатны бодлогын баримт бичгийн эрх зүй, технологи, хөрөнгө оруулалт, практик хэрэглээний авцалдаа, уялдаа холбоог хангах/Харилцаа холбооны тухай хуулийн 6¹ дүгээр зүйл. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн талаарх салбар хоорондын үйл ажиллагаа/;
- Монгол улсад Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалыг 2020 онд эхлүүлэх тухай Засгийн газрын гурван тулгуурт бодлогын зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд уг хувьсгалын тэргүүлэх 5 технологийн нэвтрүүлэхэд манай улсад ямар суурь нөхцөл бүрдсэн ямар хэрэгцээ, нөөц байгааг илрүүлэн тооцсон иж бүрэн судалгаа хийх;
- Харилцаа холбооны үндэсний хиймэл дагуул хөөргөх хугацааг наашлуулах боломжийг судалж шийдвэрлэх;
- МХХТ-ийн салбарын бодлого боловсруулагчдыг чадваржуулан, төрийн албан хаагчдын “merit” зарчим буюу мэргэшсэн тогтвортой байдлыг хангахад анхаарах;
- Мэдээллийн аюулгүй байдлын үндэсний төв байгуулах.

4.3.3 Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалд:

- Зурагт үзүүлсэн хүрээний асуудлуудыг ач холбогдол, УИХ, ЗГ, БҮС, Аймаг, Өөрөө удирдах байгууллагуудын хариуцах чиг үүргээр нь эрэмблэн тусгах;
- Харилцаа холбооны үндэсний хиймэл дагуул хөөргөж ашиглах зорилтыг тусгах;
- Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалын тэргүүлэх 5 чиглэл буюу мэдээллийн технологийн хүрээнд дижитал шилжилтийн зорилтуудыг эрэмбийг тогтоон хэрэгжүүлэх зорилт тусгах;

4.3.4 Аймгийн иргэдийн хурал:

- Бүх нийтэд тоон бичиг үсгийн боловсрол олгох, нийгмийн болон ёс зүйн мэдлэг, үнэлэмжийг ихэсгэх арга хэмжээг зохион байгуулах;
- МХХТ-ийн хөгжлийн шалгуур үзүүлэлтүүр судалгаа авч бодлого боловсруулагчийн мэдээллээр хангах;
- Орон нутагт МХХТ-ын нэг цэг цахим сургалт, цахим засгийн газар, цахим эрүүл мэнд, цахим арилжааг хөгжүүлэх ийн үйлчилгээний төв байгуулах, үйлчилгээ үзүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх.

4.3.5 Аймгийн хөгжлийн бодлогод :

- Харилцаа холбооны тухай хуулийн “6¹ дүгээр зүйл.Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн талаарх салбар хоорондын үйл ажиллагаа” заалтын хүрээнд тухайн аймаг орон орон нутгийн онцлогийг шингээн тусгасан, нэвтрүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх шаадлагатай Мэдээлэл харилцаа холбооны технологи, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлон МХХТ-ийн төрийн захиргааны төв байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлэх. Тухайлбал:

-Иргэдийг МХХТ-ийг хэрэглэх, ухаалаг гар утас зэрэг техник хэрэгслүүдийг эзэмших, ашиглахад сургах замаар бүх нийтийн тоон боловсролыг дэмжих;

-МХХ-ны дэд бүтэц, техник, технологийн хүчин чадлыг бүрэн ашиглахад орон нутгийн ард иргэд, аж нэгж байгууллагуудыг төрийн, эдийн засаг санхүүгийн зэрэг мэдээллийн платформ, үүлэн тооцооллын системд холбогдоход дэмжлэг үзүүлэх замаар мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи үйлчилгээг түгээн дэлгэрүүлэх.

- Уул уурхайн үйлдвэрлэл тэргүүлэх чиглэл болсон говийн дэд бүсийн хувьд:

-Агаарын бохирдол, уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилтийн түвшинг тогтоох мэдрэгч/сенсор/-ийг шаардлагатай газар суурилуулах, байгаль орчныг хамгаалахад дром ашиглах зэрэг технологиуд тэргүүлэх ач холбогдолтой байж болох юм.

-Уул уурхайн хог хаягдлын дахин боловсруулалт.

4.3.6 Оюу толгой ХХК:

- Хөдөөгийн малчдад интернэтийн үлчилгээ хүргэхэд нэн шаардлагатай эрчим хүчний хөдөлгөөнт сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн болон гэр интернэтийн техник төхөөрөмжөөр говийн бүсийн малчин өрхүүдийг хангахад хөрөнгө оруулалт хийх;
- Агаарын бохирдол, уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилтийн түвшинг тогтоох мэдрэгч/сенсор/-ыг шаардлагатай байршлуудад суурилуулах, байгаль орчныг хамгаалахад дром ашиглах, уул уурхайн хог хаягдлыг дахин боловсруулах, ашиглах технологи нэвтрүүлэхэд чиглэсэн говийн бүсийн аймгуудын хөгжлийн бодлогыг дэмжин хамтран хэрэгжүүлэх.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны мэдээлэл 17, ХХМТГ
2. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн хөгжлийн судалгаа, Док. Ж. Баатархүү, ҮХГ, 2018
3. Good Practices in Information and Communication Technology Policies in Asia and the Pacific, UN
4. ICT best practices in Denmark, Estonia, Finland, the Republic of Korea, Sweden and Switzerland, RTR